

ANGELÄGET

Information från
Sveriges Släktforskarförbund
till medlemsorganisationerna

Nr 1 februari 2005

ANGELÄGET...eller ej?

I din hand håller Du nu det första numret av informationsbladet Angeläget för år 2005.

Men vem är Du? Jo, förmodligen en av fyra eller fem styrelsemedlemmar i någon av förbundets 151 medlemsföreningar. Det är nämligen bara denna handfull utvalda personer i varje förening, som får Angeläget i brevlådan. Så har det varit sedan tidernas begynnelse, eller i alla fall i snart 20 år, och trots att tekniken på senare år skenat iväg har denna tingens ordning aldrig ordentligt ifrågasatts.

Men är Angeläget verkligen det bästa sättet att få ut information till medlemsföreningarna. Hur vet man att det är "rätt" personer som får Angeläget, och hur kan man vara så säker på att dessa utvalda har tid, lust och möjlighet att på medlemsmöten eller i föreningsblad föra informationen vidare? Är inte risken uppenbar att informationen stannar hos dessa få personer?

Som nybliven förbundsordförande för drygt fyra år sedan fick jag strida hårt för att få tillgång till en liten del av förbundets hemsida, d.v.s. Nättidningen Rötter, för förbundsinformation och nyheter från förbundet till allmänheten. Till sist skapades avdelningen "Förbunds-Rötter", sedermera omdöpt till "Förbunds-Nytt", där nyhetspuffar kring förbundsverksamheten varvas med informationsblock, debatt och bakgrundsmaterial. Förbunds-Nytt är en öppen avdelning som alla, inte bara de fem utvalda, har tillgång till. Genom att nyheter på Förbunds-Nytt av och till länkas till Rötters förstasida har allt fler läsare på senare tid hittat in på förbundssidorna. I stället för kanske $151 \times 5 = 755$ potentiella läsare kan förbundsinformationen här studeras av alla som är intresserade, d.v.s. tusentals och åter tusentals släktforskare och föreningsaktiva.

Och det allra viktigaste: Nyheterna kommer snabbt! Med Angeläget som enda informationskanal ut till föreningarna kunde det ibland dröja månader, ja halvår innan viktig information blev publicerad. Med Internet blir informationsflödet effektivt och omedelbart. Några superhemligheter finns det givetvis inte på Förbunds-Nytt, vilket gör att risken för att "utomstående" skulle kunna få se sådant som inte är avsett för deras ögon är obefintlig. Dessutom finns sedan några år hela Angeläget som en PDF-fil, nedtankningsbar för den som vill. Om behov finns är det också nu fullt möjligt att skapa en lösenordskyddad del av Förbunds-Nytt, där föreningarna internt kan diskutera föreningsangelägenheter och utbyta information.

Är tiden nu mogen för att skrota Angeläget, som en redigerad papperstidning? Låt oss se! Vilket material måste fortfarande levereras i pappersform, jo givetvis stämmohandlingarna inför Riksstämman. Ett årligt och fylligt utskick under maj månad varje år. Räcker det? Hur blir det med information om och inbjudan till kurser och konferenser? Här är det utskick av olika slag som gäller, riktade brevöversändelser med ett klatschigare och mer attraktivt utseende än det som Angeläget kan erbjuda. Kompletterat med Förbunds-Nytt, nedtankningsbara informations- och anmälningssidor i PDF-format och kanske en något fylligare förbundsdel i Släkt-historiskt Forum borde det vara möjligt att nå ut med informationen till långt fler personer än vad Angeläget lyckas med idag. Och de personer som inte har tillgång till Internet och datorer blir med ett sådant system inte heller utan.

Så vad säger ni om föreliggande utskick? Är det Angeläget...eller ej?

Ted Rosvall
Förbundsordförande

Kontaktuppgifter

Ted Rosvall, förbundsordförande	Enåsen, Falekvarna	521 91 Falköping	0515-371 05
Torbjörn Näs, 1:e v ordf			0250-124 30
Ingrid Månsson Lagergren, 2:e v ordf			060-440 55
Kurt Modig, förbundskassör			08-571 432 73
Anette Carlsson, ledamot			054-181872
Björn Fredriksson, ledamot			0921-653 15
Sven Johansson, ledamot			035-12 88 64
Kent Lundvall, ledamot			0522-747 40
Jan Nilsson, ledamot			046-25 57 88
Anna-Karin Westerlund, ledamot			018-54 45 79
Olof Cronberg, valberedning			0470-217 63
Stig Aronsson, revisor			046-70 97 55
Carl-Göran Backgård, rev suppl			08-54061136
Ove Olsson, revisor	BDO Feinstein Revision AB		08-459 57 00
Hans Egeskog, redaktör för ShF	Plöjarevägen 8	393 53 Kalmar	0480-146 55
Lisbeth Dahlin, förbundssekr			08-440 75 52
Åza Olofsson, informatör			08-440 75 56
Peter Karlsson, t.f. Rötterredaktör			08-440 75 55
Bonnie Raftö, kanslist, Stockholm			08-440 75 51
Anneli Åkerström-Bohm, (ekonomi)			08-440 75 53
Sara Sundin, assistent			08-440 75 56
Kent Andersson, kanslist, Göteborg			031-42 33 11
Carl Szabad, projektledare			08-659 31 10
Anna-Lena Hultman, projektledare	Lilleskogen Hössna	523 97 Ulricehamn	0321-402 28

Anmäl alltid adressändringar skriftligt till förbundets kansli i Stockholm.
Kontrollera också att det är rätt personer i föreningen som får ANGELÄGET.

ANGELÄGET utges av Sveriges Släktforskarförbund
Redaktör och ansvarig utgivare: Ted Rosvall ted@genealogi.se
Biträdande redaktörer: Lisbeth Dahlin sekr@genealogi.se, Åza Olofsson aza@genealogi.se

Citat ur ANGELÄGET får göras om källan anges.

ISSN 0284-6349

Adress: Stockholm: Allén 7 172 66 SUNDBYBERG	Telefon: 08-440 75 50 08-695 08 24, fax	Postgiro: 15 86 22-1	Bankgiro: 462-8848
Göteborg: Tredje Långgatan 39, 2 tr 413 27 GÖTEBORG	031-42 33 11 031-42 65 76, fax		

Hemsida: www.genealogi.se

E-post: info@genealogi.se

Mmm...som i Måndagskväll!

Måndagen den 7 februari, hölls den första av tio intressanta föreläsningar i Hörsalen i Marabouhuset, Sundbyberg. Det är Släktforskarcentrum som med sina medarrangörer står för inbjudan, vilken riktar sig till allmänheten.

Föreläsningarna börjar kl 18 och delas i två delar med en kaffepaus emellan. Släktforskarcentrum är vanligtvis öppet för allmänheten mellan 10 och 16, men på måndagarna är det

förlängt öppethållande mellan 10 och 21, varför du förutom GF:s samlingar även får möjlighet att botanisera bland Centrets övriga faciliteter såsom datasal, referensbibliotek, tidskriftssal och kafeteria.

Släktforskarcentrum är ett samarbete mellan Sveriges Släktforskarförbund (SSf) och Genealogiska Föreningen (GF).

- 7 feb **Religionshistoriska strövtåg runt Östersjön.**
Populäre Otfried Czaika berättar om likpredikningarnas när, var, hur och var för. Vad kan vi som släkt- och folklivsforskare lära oss av dessapredikningar? Otfried ger oss också en religionshistorisk översikt för Östersjöländerna. Medarrangör: G-gruppen
- 14 feb **Forska med Geline**
Peter Wallenskog, Josefine Sjöcrona och Seth Lund ger en presentation av Kyrkböcker på Nätet med tips om hur man bäst navigerar i det digitala materialet.
- 21 feb **Ted roar kungligt**
Ted Rosvall berättar om Ätten Bernadotte genom 200 år och visar bilder.
- 28 feb **Skivor till kaffet**
Carl Szabad presenterar förbundets CD-produkter för släktforskare – inklusive Sveriges Dödbok 3 och ger tips och råd om hur man använder dem bäst.
- 7 mar **Emigrantforskning**
En presentation av databaser och Internetresurser för den som söker sina försvunna släktingar "over there".
- 14 mar **Prästens lilla kråka**
Elisabeth Thorsell och Kjell Lindblom berättar om svårlösta och knepiga forskningsfall, och om hur man till sist kommer runt problemen.
En inspirations- och metodkväll för alla släktforskare som "fastnat".
- 21 mar **Valloner**
Valloner – ur en släktforskares synvinkel. Varifrån kom de, var hamnade de, vad gjorde de.
Medarrangör: Sällskapet Vallonättlingar
- 4 apr **Din Släktsaga**
Marianne Söderberg, producent för SVT-programmet Din Släktsaga kommer tillsammans med sin fotograf Bo Blomberg och berättar för oss om arbetet med detta unika och mycket uppskattade släktforskningsprogram.
Från kl. 16.00 finns det möjlighet för den som vill att, ungefär som i TVs "Antikrundan" få träffa Marianne och Bo, visa dem gamla fotografier, brev och dokument och berätta en bit av din egen släktsaga för dem. Vem vet, det kan kanske utmytna i nya, spännande avsnitt.
- 11 apr **Över Östersjön**
Gunnar Ståhl informerar om projektet Över Östersjön som talar om post, passagerare, skeppare och pass på 1700- och 1800-talets resor över Östersjön. Främst om de reguljära postjakternas trafik mellan Ystad och Stralsund.
Medarrangör: G-gruppen
- 18 apr **Östjudisk invandring**
Carl-Henrik Carlsson berättar om sin forskning rörande Östjudisk invandring till Sverige.
Medarrangör: G-gruppen
- 25 apr **Så gör vi Smedskivan**
Projektet för publicering av alla sveriges smedsläkter presenteras.
Medarrangör: Föreningen för smedsläktsforskning
- 2 maj **Skråarkiv**
En föreläsning om skråarkiv med viss betoning på Stockholm.
Medarrangör: SSGF

Riksantikvarieämbetets remissvar i sockenfrågan

Skatteutskottet har givit Riksantikvarieämbetet (RAÄ) tillfälle att yttra sig över fem allmänna motioner om folkbokföringens koppling till kyrkliga församlingar: 2004/05:Sk231 av Håkan Larsson och Lars-Ivar Ericson (c), 2004/05:Sk257 av Lennart Hedquist m.fl. (m), 2004/05:Sk259 av Birgitta Carlsson och Eskil Erlandsson (c), 2004/05:Sk417 av Mikael Oscarsson (kd) samt 2004/05:Sk421 av Martin Andreasson och Gunnar Nordmark (fp). Med anledning därav vill Riksantikvarieämbetet anföra följande:

Sammanfattning

RAÄ har i många sammanhang under de senaste decennierna argumenterat för att den svenska socknen är en betydelsefull del av vårt kulturarv och att socknarnas ställning måste stärkas. Att rekonstruera Sveriges socknar och införa dem som territoriella grundenheter i landets folkbokföring istället för Svenska kyrkans församlingar vore mot den bakgrunden en reform i rätt riktning. Som tidsskipt för en sådan socknenrekonstruktion bör man välja den sockenindelning som rådde när det kommunbaserade fastighetsdataregistret successivt togs i drift åren 1976–1995. Skälen för att nu göra en så genomgripande förändring är många och innefattar både argument *mot* församlingarna och argument *för* socknarna. Att genomföra den önskade reformen är dock långtifrån problemfritt, varför en utredning först bör tillsättas med syfte att i detalj klargöra hur reformen bäst skall fånga upp de skillnader som finns, till exempel mellan olika regioner och mellan stad och landsbygd.

Bakgrund – socken och församling

Den territoriella indelningen av Sverige genomgår för närvarande dramatiska förändringar. Medeltida strukturer luckras upp, gamla gränser suddas ut, nya administrativa enheter kommer till och äldre tas bort. Svenska kyrkans församlingar har sina rötter i medeltiden. Det var då kyrksocknarna växte fram eller tillskapades som ett led i kyrkans strävan att ta ett fastare grepp om riket. År 1525 beslutade Gustav Vasa om jordeböcker och begreppet jordeboksocken blev relevant. Långt senare, genom 1862 års kommunallagar, gjordes en indelning i ca 2500 kyrkliga och borgerliga kommuner med den rådande sockenindelningen som grund. År 1952 ledde storkommunreformen till att antalet bor-

gerliga primärkommuner minskade till 1037, och 1962–1974 genomfördes ännu en kommunreform med följd att antalet sjönk ytterligare till 278. Därmed hade socknens funktion som borgerlig kommun definitivt upphört. När sedan det kommunbaserade fastighetsregistret successivt togs i drift med start 1976 blev den medeltida socknen åtminstone i formell mening helt förpassad till historien. Kvar fanns dock ännu den kyrkliga kommunen, församlingen, som till ytan motsvarade den gamla socknen.

I den meningen kunde man i de allra flesta fall ännu sätta likhetstecken mellan församling och socken. Även om det formella sambandet var upplöst sedan länge kom församlingen och dess namn att bli bärare också av den uråldriga och djupt rotade socknen med allt vad den står för.

När diskussionen om att frikoppla folkbokföringen från församlingarna var aktuell förra gången (år 2000) var alternativet att överföra den till kommunnivå. RAÄ pläderade då för att folkbokföringen skulle fortsätta på församlingsnivå, och i detta låg inte bara en omtanke om församlingarna utan i minst lika hög grad ett försvar av socknen. I vårt remissvar på betänkandet Folkbokföring efter stat-kyrkareformen (SOU 2000: 17) skrevs genomgående "socknarna/församlingarna", "socken-/församlingsbegreppet", "socken-/församlingsnamn" etc.

Socken och församlingen likställdes alltså och behandlades då fortfarande som i princip likvärdiga storheter. Skälen att ställa församlingen och socknen *mot* varandra har egentligen inte funnits tidigare. Det är först nu – sedan kyrka och stat har separerat – som skillnaderna har uppstått och dessutom snabbt blivit så besvärande att situationen är ohållbar. Det är först nu som behovet av förändring har blivit akut.

Överge församlingsbegreppet

Kyrkliga indelningsändringar har alltid gjorts men de har varit förhållandevis få. Före år 2000, då Svenska kyrkan skildes från staten, beslutades förändringar i församlingsindelningen av statliga myndigheter. Proceduren för att få till stånd en förändring var tämligen omständlig.

Idag regleras istället frågan om församlingsindelning och församlingsnamn av "Kyrkoordination för Svenska kyrkan". Beslutande organ är

stiftsstyrelserna. Den 1 januari 2002 bildades mer än 100 nya församlingar inom Svenska kyrkan.

Eftersom detta så gott som uteslutande skedde genom att mindre enheter lades samman till större innebär det också att flera hundra gamla församlingar upphörde att existera (och med dem motsvarande socknar och sockennamn).

Den 1 januari 2006 genomförs ytterligare hundratals redan beslutade förändringar och rimligen kan man räkna med att minskningen av antalet församlingar inom Svenska kyrkan kommer att fortsätta. Något samband mellan de nya församlingsgränserna och äldre sockengränser finns inte längre. Socknen existerar inte i administrativ mening och när nu församlingindelningen raskt förändras blir församlingarna ett allt bräckligare stöd för de övergivna socknarna. En månghundraårig kontinuitet bakåt i tiden är därmed bruten.

I debatten om församlingarnas framtid har framförts att folkbokföringen borde vara religionsneutral och inte såsom nu följa ett kristet och starkt föränderligt trossamfund. Det är inte rimligt, menar också RAÄ, att det svenska samhället i övrigt skall anpassa sig efter ett enskilt kyrkligt samfund. Svenska kyrkans indelningar bör därför inte längre styra folkbokföringen. Det man bör sträva efter i samband med kyrkans territoriella förändringar är dock att se till att man där iakttar vad som i 1 kap. 4 § lagen (1988:950) om kulturminnen kallas "god ortnamnsred", dvs. att såväl gamla som nybildade församlingsnamn hanteras så klokt som möjligt. Socken- och församlingsnamnen har – inte minst för den enskilde medborgaren – ett stort symbolvärde.

Inför sockenbegreppet

Istället bör folkbokföringen läggas på sockennivå. På detta sätt skapas en mycket konkret uppgift för socknarna, som bör återinföras och låsas fast som i princip oföränderliga storheter. Detta förslag ligger i linje med det försvar av socknen som hembygdsrörelsen och släktforskarörelsen i många sammanhang givit uttryck för och som RAÄ tidigare formulerat utförligt i bland annat sitt remissvar på SOU 2000: 17 (bifogas). Som framgår där är skälen att värna om socknen många och tunga.

Vilket tidsskikt i sockenindelningen skall man då återinföra? RAÄ förespråkar de socknar som formellt upphörde vid den rullande tidpunkt när det kommunbaserade fastighetsdataregistret länsvis togs i drift, dvs. under ett tidsspänn från 1976 (Uppsala län) till 1995 (Gotlands län).

Den valda tidpunkten är enligt RAÄ:s mening den praktiskt, tekniskt och ekonomiskt mest rimliga. De sockengränser som då var aktuella finns bevarade på fastighetskartan och de finns även digitalt lagrade hos Lantmäteri-

verket (LMV), vilket inte är fallet med de sockengränser som gällde före 1952 års kommunreform. När riksdagen år 1974 beslutade om en reviderad registerbeteckningsreform antog man i dess helhet Civilutskottets betänkande i ärendet (CU 1974:30), vilket bland annat innebär att LMV ålades att redovisa de övergivna socknarna på dåvarande ekonomiska kartan som en "kompensation" för att dessa försvann ur de nya kommunbaserade fastighetsbeteckningarna.

I dag finns dessutom sockenredovisningen på fastighetskartan lagreglerad i förordningen (2000:308) om fastighetsregister. I det allra mesta är alltså den nödvändiga sockenrekonstruktionen redan gjord.

Effekter av en genomförd reform?

Vad skulle då resultatet bli om ovanstående genomfördes? Vi skulle i Sverige få en territoriell indelning med en rörlig, föränderlig del, som i första hand skulle spegla det aktuella samhället på fastighets-, kommun- och länsnivå.

Vi skulle dessutom få en statisk, i princip permanent del på sockennivå, som skulle ge oss en historisk kontinuitet bakåt i tiden.

Vid sidan av dessa skulle indelningen i territoriella församlingar fortsätta att finnas som en rent inomkyrklig angelägenhet. Socknarna skulle existera med ett primärt syfte att utgöra bas för folkbokföringen, men ingenting hindrar givetvis att de också skulle kunna tas i bruk i andra administrativa sammanhang, som till exempel vid indelning i kommundelar, valdistrikt, statistiska nyckelkodsområden m.m.

Detta beslut har fattats av riksantikvarien Inger Liliequist efter föredragning av ortnamns-experten Staffan Nyström. Även överantikvarien Per-Magnus Nilsson, avdelningschefen Birgitta Johansen, enhetschefen Margareta Gavatin och antikvarien Ann Cathrine Bonnier har varit med om den slutliga handläggningen.

Inger Liliequist
Riksantikvarie

Staffan Nyström
Ortnamnsexpert

Kopia för kännedom till:

Lantmäteriverket
Språk- och folkminnesinstitutet
Svenska kyrkan
Sveriges hembygdsförbund
Sveriges släktforskarförbund
Utbildnings- och kulturdepartementet

Sveriges Släktforskarförbunds remissvar i sockenfrågan.

Skatteutskottet har givit Sveriges Släktforskarförbund (SSf) tillfälle att yttra sig över fem allmänna motioner om folkbokföringens koppling till kyrkliga församlingar: 2004/05:Sk231 av Håkan Larsson och Lars-Ivar Ericson (c), 2004/05:Sk257 av Lennart Hedquist m.fl. (m), 2004/05:Sk259 av Birgitta Carlsson och Eskil Erlandsson (c), 2004/05:Sk417 av Mikael Oscarsson (kd) samt 2004/05:Sk421 av Martin Andreasson och Gunnar Nordmark (fp). Med anledning härav vill Sveriges Släktforskarförbund anförda följande:

Sammanfattning

SSf instämmer till fullo i motionärernas krav på att den *"territoriella socknen"* snarast måste återfå sin ställning som minsta indelningsområde inom folkbokföringen och i övriga relevanta sammanhang. Den *"territoriella församlingen"* har, p.g.a. den stora mängden församlingssammanslagningar blivit instabil och därmed obrukbar. Den har också, genom skilsmässan från staten, mist sin civila legitimitet.

Orden och begreppen

Efter år 2000 är det inte längre rimligt att använda ordet *"församling"* annat än i kyrkliga sammanhang. Svenska kyrkan är numera ett helt fritt samfund, med rätt att organisera sig efter eget gottfinnande. Därmed kan ordet *"församling"* reserveras för sin ursprungliga betydelse: "grundläggande organisatorisk enhet inom kyrkligt samfund" (Norstedts svenska ordbok).

Härav följer att det i det civila samhällslivet inte längre är relevant att tala om *"församling"* i termerna av geografiska enheter, på vilka man bygger samhällsliga strukturer och verksamhet.

Ordet *"socken"* är det enda begrepp som kan överta innehållet i vad som tidigare var *"territoriell församling"*. På landsbygden har *"församling"* och *"socken"* länge använts parallellt, och med viss begreppsförvirring.

I städerna är *"socken"* ett i det närmaste okänt uttryck. Där talar man i allmänhet om *"församling"* enbart som ett geografiskt område.

Man *"bor"* i Katarina församling, även om man inte är medlem i Svenska Kyrkan och aldrig satt sin fot i Katarina kyrka. I språkvårdande syfte bör man därför ur det allmänna medvetandet försöka utmönstra begreppet *"församling"* som ett geografiskt område även i städerna.

Härvidlag kommer det att behövas ett nytt ord, som täcker den nya betydelsen, men som ändå

något skiljer sig ifrån socknarna på landsbygden. Ett förslag skulle kunna vara *"stadssocken"*. Man kan t.ex. bo i Klara stadssocken, (en tidigare församling, numera sammanslagen med Jakob och Storkyrkoförsamlingen) men vara medlem i Domkyrkoförsamlingen.

I många språk finns det en skillnad mellan den civila församlingen och den kyrkliga. I engelskan skiljer man t.ex. på *"parish"* och *"congregation"*, i tyskan på *"Gemeinde"* och *"Kirchspiel"*, i Franskan på *"Paroisse"* och *"congrégation"*. I danskan finns ordet *"sogn"*, som används både i städer och på landsbygden.

Det svenska språket behöver på samma sätt bli tydligare, genom en klar signal från myndighetshåll om att *"församling"* fortsättningsvis skall användas i andliga/kyrkliga sammanhang, *"socken"* i civila/samhälleliga.

Kontinuiteten

Sverige har en världsunik oavbruten folkbokföringstradition sedan mer än 300 år med i huvudsak bevarat källmaterial. Det kyrkliga ansvaret för folkbokföringen upphörde 1991 i och med att uppgiften lades över på skattemyndigheterna. I retrospektiv hade det förmodligen varit bättre att skapa en ny civil folkbokföringsmyndighet, självständig och med eget ansvar, inte minst när det gäller andra aspekter än de rent verksamhetsmässiga.

Vi får inte glömma att folkbokföringen, förutom att vara ett arbetsredskap för en rad samhällsfunktioner också är en oersättlig del av framtida generationers källmaterial för historisk/demografisk forskning, liksom släkt- och hembygdsforskning. Som sådan är det av yttersta vikt att kontinuiteten får fortsätta utan avbrott, varvid grundelementet, den minsta indelningsnivån, måste få förbli intakt.

Alla andra indelningar, kommuner, län, lands-ting, härad, pastorat, kontrakt, stift, valdistrikt, valkretsar, militärområden o.s.v. kan och måste få variera över tid. Men om den minsta cellen – socknen – är fast och stabil, går det alltid att rekonstruera de geografiska områdena och därmed bibehålla möjligheten till jämförande studier bakåt och framåt i tiden. Om den minsta delen ständigt förändras, som nu sker med den *"territoriella församlingen"* ointetgörs alla sådana möjligheter, med stora svårigheter för snart sagt all sorts forskning, historisk, demografisk, kulturell, medicinsk, biologisk, social eller geografisk/fysisk.

Geografisk orientering

Att det för orienteringens skull behövs en geografisk nivå mellan fastighet och kommun är uppenbart för alla, och det var också därför det liggande förslaget om att helt ta bort församlingen som indelningsgrund föll.

Tyvärr valde man en olycklig väg, när man beslutade att "territoriell församling" skulle få vara kvar i folkbokföringen. Sannolikt avsåg man egentligen "territoriell socken", men den begreppsförvirring som är förknippad med själva ordet "församling" (se ovan) medförde ett felaktigt vägval. Samtidigt var det vid denna tid svårt att förutsäga omfattningen av den sammanslagningsväg, som blev resultatet av andra olyckliga beslut, nämligen Svenska Kyrkans vägval att överge sina egna tusenåriga traditioner och arbetsformer till förmån för ett verksamhetsfrämmande ekonomistyrningssystem med tonvikt på stordrift.

På landsbygden är det absolut nödvändigt med mindre enheter än kommunen för att skilja gårdar och fastigheter med samma namn från varandra. Detta är av stor praktisk vikt för en rad samhällsfunktioner, inklusive post, räddningstjänst, kommunikationer, skolskjutsorganisation, social service, hemtjänst, turistnäring och mycket annat, där det utan den geografiska avgränsning som socknen bidrar med blir nära nog omöjligt att hitta. I en "territoriell församling", bildad av kanske fem eller tio mindre församlingar, kan det finnas hundratals "Skattegårdar" eller "Västergårdar". Hur navigera bland dessa utan geografiska ledtrådar?

Kultur och tradition

Den svenska socknen har inte bara en "kameiral" funktion, utan är också en i högsta grad levande del av den svenska kulturen. En av mycket få medeltida företeelser, som fortfarande har ett innehåll och ett värde i den svenska folksjälén. Att avskaffa socknen är som att avskaffa våra helgtraditioner, att ta bort julfirandet, eller midsommar, eller kanske slå samman dem till en eller ett par megahelger per år. Sådant gör man inte ostraffat. Varje generation har ansvar för de samhälleliga funktionerna under sin stund på jorden, och man har också ett betydande ansvar för framtiden. Däremot har man inte oinskränkt makt över historien eller över det gemensamma kulturarvet. Man kan inte, som en kinesisk kejsare, låta bränna alla böcker för att historien skall börja med en själv. På samma sätt har man inte rätt att godtyckligt bryta sönder medeltida strukturer för att för stunden tillfredsställa datatekniska nycker, som dessutom har tillkommit som en följd av felaktiga premisser.

Den svenska folkbokföringen är den allra viktigaste av de funktioner där socknen är oum-

bärlig. Man kan säga att en återgång till "territoriell socken" inom folkbokföringen är en absolut nödvändighet för att övriga sockenbaserade indelningar skall fungera och kunna leva vidare.

Det mesta inom svensk folkkultur är sockenindelad; folkminnen, visor, dikter, folkdräkter, det agrara föremålsarvet, språk- och dialektforskningen, fotografisamlingar, repor-tagefilmer, ljudupptagningar, fornminnen, gravstenar, hållristningar, kyrkokonst, stenmurar, ängar och hagmarker, flora och fauna och mycket annat. Allt har lokaliserats, observerats, registrerats, dokumenterats och vårdats med socknen som indelningsgrund och sökbegrepp. Ett kvarhållande vid den i ständig förändring varande "territoriella församlingen" skulle på sikt kullkasta generationer av kulturvårdande myndigheters, föreningars och privatpersoners enastående insatser för det svenska kulturarvet.

Brytpunkten

Sveriges Släktforskarförbund hade kanske hellre sett att man vid en återgång till "territoriell socken" hade fastnat för en tidigare brytpunkt, belägen innan allt för många förändringar i "församlingarnas" geografiska omfång hade hunnit äga rum. Riksantikvarieämbetets rekommendation att i stället använda sig av den sockenindelning som rådde när det kommunbaserade fastighetsdataregistret successivt tog i drift åren 1976-1996 är emellertid rimlig, inte minst därför att den går att tillämpa omedelbart. Tiden är en oerhört viktig faktor när det gäller en återgång till "territoriell socken".

Avslutning

Man brukar säga att "det går aldrig att återvända". Men i det här fallet går det faktiskt. Alla argument finns på plats. Lantmäteriets förarbete med fastighetsdataregistret ligger klart att tas i bruk även för folkbokföringen. För en gångs skull går det att, utan stora kostnader, rätta till ett misstag, så att kulturen och samhällsfunktionerna åter går i takt med varandra.

Sveriges Släktforskarförbund uppmanar Skatteutskottet på det allvarligaste att medverka till ett återinförande av den "territoriella socknen" i enlighet med motionärernas tankar och Riksantikvarieämbetets remissyttrande.

Stockholm den 10 februari 2005

Sveriges Släktforskarförbund

Ted Rosvall
Förbundsordförande

Släktforskar- och förtroendemannakonferens

på Suderby Kursgård, söder om Visby
fredag – söndag 6-8 maj 2005

Fredag 6 maj

Färjan avgår kl 11 från Nynäshamn och ankommer Visby kl 14.15. Buss möter, varefter en rundtur till södra och mellersta Gotland vidtar. Middag cirka kl 18 vid Majstregården i Sundre. Stopp med visning av skeppsättning i Fröjel, vikingaby i Lojsta, Öja kyrka och avslutning vid Svenskby-muséet i Roma. Slutligen incheckning vid konferenscentret Suderbys i Västerhejde för två övernattningar. Det ligger cirka en mil söder om Visby.

Lördag 7 maj

9.00 **Inledning och konferensinformation**

9.15 **Släktforskning på Gotland** – Gotlandsföreningen presenterar sig och ger en kort introduktion med tips om användbara böcker, register, databaser och hjälpmedel.

9.45 **"Arkivresor" – hjälp eller stjälp för föreningen?**

Många föreningar anordnar regelbundet "forskarresor" till olika arkiv, så att medlemmarna lättare skall kunna ta sig dit och kanske under besöket få stöd och råd av varandra. Andra passar på att förlägga ett studiebesök på närmast belägna landsarkiv för varje släktforskarkurs. En del föreningar "chartrar" sitt arkiv på lördagar eller kvällar och tar ut en avgift av deltagarna. Intresset för dessa resor brukar vara stort, men det brukar vara samma personer som ständigt återkommer, medan majoriteten av medlemmarna aldrig låter sig ryckas med. Riskerar arkivresorna att bli en gökunge, som delar medlemskåren i en aktiv A-del och en passiv B-del? Och vad kompenserar man i så fall B-folket med?

Arkivresorna brukar gå till det närmaste landsarkivet. Men många, kanske de flesta, av föreningens medlemmar har givetvis sina förfäder på olika håll i landet. För att inte tala om Kungliga Huvudstaden, dit faktiskt samtliga släktforskare har anledning att resa för att bekanta sig med de centrala arkiven, Riksarkivet, Krigsarkivet, Antikvarisk-Topografiska arkivet, Kungliga Biblioteket och många andra. Som en ytterligare attraktion har nu *Släktforskarcentrum* med Genealogiska Föreningen (Släktforskarnas arkiv) öppnat portarna i Sundbyberg, vilket borde inspirera medlemsföreningarna till att planera kombinerade studie- och forskarresor till Stockholm. Hur kan förbundet stå till tjänst?

Ännu svårare än att organisera arkivresor till avlägset belägna svenska arkiv är det givetvis om man utvidgar fältet till att även omfatta våra grannländer. Finns det intresse ute i föreningarna för arkivresor till Oslo, Trondheim, Helsingfors och Köpenhamn? Eller kanske till Schwerin, Lübeck, Hamburg eller Schleswig? Eller till Tallinn, Tarttu och Riga? Eller till Chicago, Rockford, Minneapolis och Salt Lake City? Skulle organiserandet av denna typ av forskarservice kunna vara en uppgift för förbundet? Låt oss diskutera möjligheterna!

- 10.30 Kaffe
- 11.00 **Kulturell nedrustning**
Inom det offentliga tycks det fattas pengar överallt, och värst verkar det vara inom kultursektorn. Här är det kanske dock inte pengabristen som är det allra värsta, utan ointresset, okunnigheten och oförmågan att se konsekvenserna av de beslut man fattar. Vi har på senare tid häpnat inför beslut, som en del av överheten har tillåtit fatta utan att efterfråga vad den del, som egentligen är berörda och har ansvaret för respektive frågor, har för synpunkter. Exempel på detta är utförsäljningen av Riksarkivet och flera av våra landsarkiv, utflyttningen av Riksantikvarieämbetet, den eventuella frysningen av medel för mikrofilmning/skanning av våra kyrkböcker (1895-1991), Gravstenseländet, frågan kring församlingar och socknar inom folkbokföringen, ointresset för ett långsiktigt bevarande av den moderna folkbokföringen och mycket annat. Vad kan släkt- och hembygdsforskarrörelsen göra för att väcka beslutsfattarna?
- 11.45 **Distanskurser i släktforskning – kan det fungera**
Ett studieförbund presenterar sitt material för "Släktforskning på distans". Är det dags för lite nytänkande kring kursverksamheten. Finns det delar av "släktforskningsämnet" som skulle kunna lämpa sig för självstudier?
- 12.30 Lunch
- 14.00 **Föreningsutbildning för funktionärer**
Förbundet presenterar ett utbildningspaket för föreningarnas olika funktionärer; Vad måste en ordförande kunna? Hur för man enkla men korrekta protokoll? Hur blir ett årsmöte effektivt (och roligt...)? Hur sköter man kassaboken på ett modernt sätt? Vad säger lagen om ideella föreningar när det gäller momsredovisning och beskattning? Hur talar man så att folk lyssnar?
- 14.45 **Värvningskampanjer**
Hur når vi ut till nya grupper av potentiella släktforskare? Kan man värva intresserade på arbetsplatser, i skolan, i pensionärsklubben? Finns det tillräckligt med broschyrer och "vimplar" att ta till? Hur marknadsför man på bästa sätt sina Öppna Hus och andra offentliga arrangemang? Vi delar med av oss av våra erfarenheter?
- 15.30 Kaffe
- 16.00 **Socknarna och tillgängligheten**
Rapporter från flera fronter.
- 16.45 **Nytt från förbundet och föreningarna**
Det händer mycket inom Sveriges Släktforskarförbund för närvarande. Här presenteras en rad nya verksamhetsområden och innovationer, liksom nya CD-skivor av olika slag. Som vanligt finns det också tid för medlemsföreningarna att berätta om sina olika projekt och arrangemang, samt att visa upp nya böcker och databaser.
- 19.00 **Supé –**
med underhållning av trubadur, som även ger prov på det gamla gutamålet.

Söndag 8 maj

Buss hämtar deltagarna vid Suderby, fraktar bagaget direkt till hamnen för förvaring där, och deltagarna in till staden. Förmiddagen rundvandring med guide i Visby stad. Samtidigt visning av Visby landsarkiv. Där presenterar landsarkivarien Tryggve Siltberg arkivet, som 2005 firar sitt 100-årsjubileum, och orienterar i detta sammanhang lite om Gotlands historia. Dessa två aktiviteter sker samtidigt i två grupper som alternerar, cirka 1½ -2 timmar för varje aktivitet, då arkivet inte har plats för mer än cirka 30 personer i sitt konferensrum. Lunch/middag efter fritt val i Visby eller på båten (ingår ej i konferensavgiften). Därefter promenad till båten som avgår cirka 16.00.

Huvudlöst

Så når oss budskapet att Riksantikvarieämbetet ska tvångsflyttas till Gotland. Med pick och pack, med alla sina anställda och experter (fast egentligen önskar man att dessa INTE skall följa med till Gotland, utan snällt säga upp sig på det att arbetslösa officerare utan historisk/antikvarisk utbildning eller erfarenhet skall kunna hoppa in på tjänsterna), med arkiv och samlingar, med sina med möda uppbyggda nätverk och kontakter inom statsförvaltningen.

Detta är bara ett i en lång rad av huvudlösa förslag och beslut, ägnade att försvaga och marginalisera vårt gemensamma kulturarv. Tänk på utförsäljningen av Riksarkivet och flera av våra landsarkiv. Tänk på det sublimes föraktet för våra medeltida socknar, tänk på alla gamla fina gravstenar, som blir makadam och vägfullnad. Tänk på den moderna folkbokföringen, som inte säkerställs åt framtida generationer. Tänk på mikrofilmningen/skanningen av folkbokföringen 1895-1991, som nu hotar att avbrytas trots givna löften. Tänk på alla gamla filmer och ljudupptagningar, som obönhörligen bleknar bort och förintas allt medan teknikerna strider om tekniken och politikerna om vem som skall betala. Tänk på historielösheten, både i skolan och i samhället, bristen på perspektiv bakåt i tiden och bristen på respekt för kulturarvet, både det materiella och det kunskapsmässiga.

Jag tror inte att de som fattar alla dessa dåliga beslut riktigt förstår vad de sysslar med. Problemet är att det ofta är fel personer som är satta att hantera kulturella spörsmål. Personer, som inte förmår betrakta problemen ur mer än en synvinkel. I fallet med Riksantikvarieämbetet är det så uppenbart, att ekvationen enbart handlar om ett lämpligt antal arbetstillfällen, och att de kulturella konsekvenserna av en utlokalisering av ämbetet över huvud taget inte utretts.

Inte så att jag per definition är emot utlokalisering av verk och myndigheter. Hela Sverige skall leva, och många tidigare utflyttningar har fallit mycket väl ut och givit nytt liv åt respektive orter. Men i de allra flesta fall har det handlat om myndigheter och verksamheter som har varit klart definierade och kunnat stå för sig själva. Så är det inte med Riksantikvarieämbetet, som i likhet med Riksarkivet fungerar som en spindel i nätet, en både bevakande och rådgivande verksamhet som endast fungerar i nära

samverkan med en rad andra myndigheter och institutioner, de flesta förlagda till huvudstaden. Lika begåvat som att flytta denna centrala och generationsövergripande vakthund till Gotland vore det att i ett slag flytta:

Riksdagen till Arvidsjaur
Regeringskansliet till Bromölla
Skatteverket till Gnosjö
LO till Vellinge
Rikspolisstyrelsen till Hagfors

eller på den kulturella sidan:

Kungliga Operan till Smålandsstenar
Kungliga Dramatiska Teatern till Sveg
Kungliga Biblioteket till Lysekil
Riksarkivet till London

och så vidare...

Det är inte så, att den moderna tekniken med Internet, epost och videokonferenser kan ersätta de personliga mötena. En institution som Riksantikvarieämbetet är helt beroende av sådana möten. Utan dem kan det vara dags att fundera över om inte en total nedläggning av ämbetet vore att föredra. Vad kan vara värre än en myndighet, avskild från den verklighet den är satt att influera och skydda, en myndighet i inre exil.

En annan viktig aspekt är det Antikvarisk-Topografiska arkivet, vars tillgänglighet är A och O för dem som arbetar inom kulturminnesvården och inom den kulturbevarande sektorn. Ingen skugga över Gotland, men så särskilt tillgängligt skulle ATA inte bli vid en eventuell lokalisering dit. Inte ens en digitalisering av arkivets totala bestånd, till vilken det naturligtvis inte finns några pengar, skulle råda bot på den försämringen. Och ATA innehåller en kulturell dokumentation av sällan skådat slag, en arkivskatt som är värd ett bättre öde än att förpassas till en plats där få släkt- och hembygdsforskare kommer att använda den och där nytillträdna tjänstemän inte förstår hur den skall användas och vårdas.

Förslaget att flytta Riksantikvarieämbetet från huvudstaden till en av rikets mest svåråbara platser är så korkat att utredaren, Jan Bergqvist, har all anledning att skämmas. Måtte inte regering och riksdag lyssna på honom!

Ted Rosvall
Förbundsordförande

Notiser

Fler databaser till Förbundets datasalar

Förbundet har fått tillåtelse av RA/SVAR att lägga in en rad av deras CD-produkter i förbundets datasalar, så att allmänheten därigenom skall få en möjlighet att pröva på och se om det är resurser man själv kan ha nytta av. Det handlar bland annat om olika boupteckningsregister, register till födde, vigde och döde i bl.a. Jämtland och en del annat.

På samma sätt vore det bra om det på dessa publika datorer kunde finnas det mesta av de databaser som förbundets medlemsföreningar på senare år har tagit fram.

Förbundet inbjuder därför alla föreningar som har sådana produkter att låta dem få användas i förbundets två datasalar (Sundbyberg och Göteborg). Information om de olika databaserna, hur man hanterar dem och var man kan beställa ett eget exemplar kommer att finnas vid varje forskarplats.

Kontakta Åza Olofsson på aza@genealogi.se eller 08-440 75 56 för mer information om denna möjlighet att synas och bli sedd.

Jour i datasalarna

Det är många som kommer till förbundets datasalar i Sundbyberg och i Göteborg. Många har liten eller ingen vana vid datorer, än mindre av Internet, och skulle behöva lite mer handledning än vad förbundets personal hinner med att ge.

Skulle Du vara intresserad av några frivilliga jourtimmar i veckan? Det är en stimulerande och trivsamt uppgift, där man träffar mycket folk och får stor uppskattning av dem som får hjälp att hitta fram till sina försvunna förfäder och släktingar.

För mer information: Kontakta Åza Olofsson på aza@genealogi.se eller 08-440 75 56.

Värdar till Släktforskarcentrum

Släktforskarcentrums olika evenemang har blivit mycket populära. Vi undrar om det finns någon eller några som frivilligt vill ställa upp som värd/värdinna vid arrangemang som t.ex. Mmm...som i måndagskväll!

För mer information: Kontakta Lisbeth Dahlin på sekr@genealogi.se eller 08-440 75 52

Släktforskarcentrum

15 april

Landskapshelger

Stockholm är ännu så länge landets huvudstad. Hit har människor kommit från alla hörn av vårt land, och här lever deras ättlingar, även om många inte längre bor i själv stadskärnan utan i omgivande städer och byar, det som brukar kallas "Stor-Stockholm". Många är de föreningsmedlemmar ute i landet som är bosatta just i "08", men som sällan eller aldrig har möjlighet att besöka sin förenings möten och aktiviteter. Ännu fler skulle kunna bli medlemmar i de föreningar som geografiskt täcker förfädernas socknar och regioner om de bara visste om att sådana föreningar finns.

En idé har därför fötts om särskilda Landskapshelger i Släktforskarcentrum. Man kan t.ex. tänka sig ett lördagsarrangemang, då en eller flera föreningar från något av våra landskap tar sig till Sundbyberg en lördagsmorgon och får låna hörsal, entréhall, läsesalar och datasal för föredrag, utställning, monterverksamhet, visning av databaser och CD-skivor samt trevligt minglande, Östgötar (eller vilka de nu är) emellan. Efter en god marknadsföring och informationskampanj, där förbundet givetvis ställer upp med sina informationskanaler, blir det under lördagseftermiddagen en strid ström av befintliga och potentiella föreningsmedlemmar med rötter i Östergötland, som får en möjlighet att träffa likasinnade och inspireras till både forskning och framsteg. På lördagskvällen bär det av hemåt, om man inte väljer ett tvådagars-evenemang, kanske med en liten fest på lördagskvällen och lite "Anbyteri" under söndagen. Allt är möjligt, och eftersom Släktforskarcentrum är en resurs för hela Släktforskar-Sverige blir nyttjandet av lokalerna givetvis gratis för förbundets medlemsföreningar. Det finns också möjligheter till studiebesök hos Genealogiska Föreningen och/eller särskilda visningar eller föreläsningar, som förbundet ordnar.

Låter detta intressant? Hör i så fall av er till vår förbundssekreterare, Lisbeth Dahlin 08-4407552 sekr@genealogi.se

Ps: Tanken på landskapshelger i Släktforskarcentrum kan givetvis utökas till "nationshelger" - för finländare (Genealogiska Samfundet i Finland har redan nappat på tanken), balter, italienare, valloner o.s.v. eller särskilda yrkesgrupper; smeder, konstnärer, soldater, båtsmän, präster och klockare...

Motioner till årets stämma

Motionerna till årets stämma i Göteborg ska vara insända till förbundskansliet för behandling i styrelsen senast den 15 april.

Victor Örnbergs Hederspris

Priset är den finaste utmärkelsen förbundet kan ge en släktforskare. Anmäl skriftligen er förenings kandidat med utförlig motivering. Nomineringar till årets ska vara förbundskansliet tillhanda senast den 15 april.

Hedersdiplom för funktionärer

Det är också dags för nomineringar till Hedersdiplomet. Förening, som vill uppmärksamma funktionär med Släktforskarförbundets Hedersdiplom, skickar in ansökan senast den 15 april.

Arkiv- och Bibliotekspris

Sist, men inte minst, är det också tid att lämna in nomineringar till Årets Arkiv och Årets Bibliotek ur släktforskarperspektiv. Nomineringarna, gärna med detaljerade motiveringar, ska vara förbundskansliet tillhanda senast den 15 april.

Angeläget 1/2005 innehåller:

Sid	
1	Angeläget...eller ej?
2	Styrelse, personal och kontakt uppgifter
3	Mmm...som i måndagskväll
4	RaÄ:s remiss: Allmänna motioner om folkbokföringens koppling till kyrkliga församlingar
6	SSf:s remiss: Allmänna motioner om folkbokföringens koppling till kyrkliga församlingar
8	Program för Släktforskar- och förtroendemannakonferens på Suderby Kursgård, söder om Visby 6-8 maj 2005
10	Huvudlöst
11	Notiser
12	Landskapshelger 15 april